

REPORTÁŽE A STATI
1920–1933

1

Weiil

Triáda

Fotografie z vysokoškolského indexu

SPISY		
Jiřího Weila		
		1900–1959
1	Reportáže a stati	1920–1933
2	Gogol a anglický román 18. století	1928
3	Reportáže a stati	1933–1937
4	Moskva-hranice	1937
5	Dřevěná lžice	1938/1992
6	Makanna, otec divů	1945
7	Povídky (Barvy, Mír)	1946, 1949
8	Stati a reportáže	1938–1959
9	Život s hvězdou	1949
10	Harfeník	1958
11	Žalozpěv za 77 297 obětí	1958
12	Na střeše je Mendelssohn	1960
13	Paralipomena	

Řídí Michael Špirit

Jiří Weil
REPORTÁŽE A STATI
1920-1933

Jiří Weil
REPORTÁŽE A STATI
1920–1933

Uspořádal a k vydání připravil
Michael Špirit

© Jiří Weil – heirs c/o DILIA, 2021

Selection, commentary ©

Michael Špirit, 2021

Photography ©

Literární archiv PNP, fond Fotoarchiv

ISBN 978-80-7474-357-3

ISBN (PDF) 978-80-7474-391-7

ISBN (epub) 978-80-7474-392-4

ISBN (mobi) 978-80-7474-393-1

*Edice a komentář vznikly za podpory
projektu Kreativita a adaptabilita
jako předpoklad úspěchu Evropy
v propojeném světě*

*reg. č.: CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000734,
financovaného z Evropského fondu
pro regionální rozvoj.*

PRÁCE

V Panské ulici je Ruský dům, něco mezi restaurantem a kabaretem, středisko ruské emigrace. Sedí tam ti, kdož uprchli ze země zásady „kdo nepracuje, ať nejí“, smějí se, hlučně hovoří, někteří mlčí, jiní nadávají na bolševiky. (Nutno říci, že daleko slušněji než česká buržoazie.) Je to ruská buržoazie, ruská „inteligence“, třebaš rozdělená na několik stran, ale přece jednotná svou záští proti revoluci, proti proletariátu. Ale i zde, v tomto prostředí vybraných jídel, elegantních rób, nenávidných řečí, cítíte mohutnou ruku revoluce. Revoluce, která tyto pány, nic nedělající ruské „barny“ a „baryšny“, donutila, aby si vydělávali prací svůj chléb, která je donutila, aby zaměnili vykořisťování nenáviděnou prací. A ti, kdož v Rusku brojili proti zásadě „kdo nepracuje, ať nejí“, jsou nuceni ironií osudu přiznávat tuto zásadu v kapitalistickém státě. Ruské „baryšny“ z „nejlepší společnosti“, které jsou nuceny vařit a roznáseti jídla ruské buržoazii, která si více uchovala, jsou pojednou nuceny přiznávat revoluci. Ty, kdož opovrhovaly „nečistou kuchařskou prací“, musejí ji nyní vykonávat. A tak revoluce, která obdařila celý ruský národ, dala i těmto bývalým vykořisťovatelům a pánům života velký dar: práci.

Rudé právo 27. 10. 1921

WRANGELCI

Poznáte je okamžitě. Ať na ulici, nebo na univerzitě, kdekoliv. Od českého studentstva se liší pěknými obleky a surovými, vojáckými tvářemi. Působí na první pohled dojmem lidí, kteří nemají se studii nic společného, mají většinou způsob dobrodruhů nebo důstojníků. To jsou tedy podle Bechyněho jediní zástupci Ruska. Mohl by z nich mítí ostatně radost. Nadávají na bolševiky jen což a při referátech prohlašují Brjusova, Bloka a Bělého za chuligány a zvířata jen proto, že tito básníci zůstali v Rusku. Jejich řeči o bolševicích nejsou ostatně zajímavé, neliší se nijak od psaní našich buržoazních listů. Ale obvyčejně se to nemíní s tím nadáváním tak vážně. Ptal jsem se onehdy dvou wrangelců, kteří stále nadávají, proč to vlastně dělají? Odpověděli mi zcela klidně: „Proč bychom nenadávali? Tady to mají lidé rádi, a když nás tak dobře živí, proč bychom se jim nezavděčili?“

Dovedou se tedy velmi rychle jako všichni Rusové vžítí do našich poměrů a vystihnouti, jak těžiti z naší buržoazie. Daří se jim to znamenitě, můžete je viděti, jak hýří a hodují v Ruském domě nebo v Medvědu. Přitom však, což je nejzajímavější, opovrhují českou buržoazií, tropí si z ní za zády mezi sebou šašky. Tak se mezi nimi vypravuje velmi zábavná příhoda, která se stala dru Kramářovi. Jakýsi wrangelcký student složil báseň, ve které opěvoval všechny možné slovanské veličiny, mezi nimiž nejvíce dra Kramáře. Když tuto báseň uslyšel dr. Kramář, byl „dojat až k slzám“ a pozval wrangelce k sobě. Wrangelce přišel a výsledkem bylo, že mu dr. Kramář věnoval 70 tisíc Kč na vydávání „slovanské antologie“. Jsme opravdu zvědaví,

kdy se tato antologie objeví, a myslíme, že dr. Kramář také.

Tak tedy vypadají tito „představitelé pravého Ruska“. Zdá se, že jsou zde úplně na pravém místě, aby se česká buržoazie přesvědčila, jak ji přijdou draho tito „zachránci“ Ruska. Již nyní si přejí v tichosti někteří členové národnědemokratického komitétu pro pomoc ruským studentům, aby byli „wrangelci posláni v zaplombovaných vagonech do Ruska“.

Rudé právo 6. 4. 1922

RUSOVÉ V BERLÍNĚ

Celý berlínský západ, Berlín W., možno nazvati ruskou čtvrtí. Tam žijí ruští emigranti, mají tu své restaurace, knihkupectví, kabarety. Zde je čtvrť bohatých Rusů. A v Charlottenburgu žijí chudí Rusové, hlavně studenti. Bohatí Rusové, ruská buržoazie, se cítí v Berlíně úplně doma. Tak jako u nás je vládou vydatně podporována, ovšem opatrněji, chytřeji, neboť Německo uzavřelo s Ruskem. Tak známý dobrodruh a pomocník Judeničův Bermond-Avalov bydlí v krásné vile ve Friedenau, zatímco tisíce berlínských dělníků nemají kde spát. Příkladů podpory ruských reakcionářů Německem by se našlo ještě více. Ruská buržoazie žije v Berlíně životem mezinárodních keřasů, utrácí ohromné sumy peněz, což si nemůže dovoliti ani domácí berlínský keřas. Kabarety a restaurace jsou drahé i pro člověka s vyšší valutou, jako je československá. Tak nejlacinější místo U Modrého ptáka stojí 500 marek. Nicméně to nevadí ruské buržoazii, a tyto podniky jsou každodenně úplně vyprodány. Nutno říci, že jejich umělecká úroveň není

valná, jsou daleko horší než průměrný předválečný ruský kabaret.

Avšak mimo tuto ruskou buržoazii žije tu ruské studentstvo v dosti bídných podmínkách. Studentstva je tak veliký počet, že podle zprávy Deutsche Allgemeine Zeitung zamýšlí sovětská vláda zříditi pro ně v Berlíně univerzitu. Značná část je jich ovšem reakčně naladěna, ale myšlenky „směnověchovců“ pronikly mezi ně nejmohutněji. Bylo to zřejmo na přednášce prof. Ključnikova a Potěchina. Galerie Blüthner-Saal byla obsazena studenty, kdežto v parketu byla ruská buržoazie. A tu při vývodech Potěchina, který líčil po svém návratu z Ruska poměry v sovětském Rusku a vyzýval emigraci k návratu, docházelo k bouřlivým výstupům. Z parketu se ozýval hvízdot, naproti tomu galerie tleskala, a tak tomu bylo několikráte, nakonec galerie, která byla četnější, zvítězila a Potěchin mohl nerušeně pokračovat. Charakteristické je, že při přednášce ruského studenta, „směnověchovce“ Bylova z Prahy, o ruském studentském spolku, který sjednocuje studentstvo bez rozdílu stran, nedošlo k žádným výstupům, naopak řečník byl skvěle uvítán! Mezi ruským studentstvem roste tedy značně „směnověchovství“ a Rul bije na poplach právě tak jako Stinnesova Deutsche Allgemeine Zeitung, která volá po vypovězení všech „bolševických“ studentů z Německa. Tedy „jednotná fronta“ i zde, takže by k ní mohly přistoupit i Národní listy.

Avšak v Berlíně je ruská buržoazie v něčem opatrnější, totiž v šíření falešných zpráv. Zprávu Russionu, kterou berou i naše „seriózní“ listy jako Lidové noviny, by nevzal ani berlínský Lokalanzeiger. Berlín je blízko Ruska a žije Ruskem. V Berlíně ví každý cídič obuvi více o Rusku než u nás univerzitní profesor, který píše v Naší době o ruské literatuře. Rusko pro-

niká Berlínem, zmocňuje se ho. Rusko dělnické, proletářské, se přiřazuje k Německu dělnickému a ruská buržoazie, odpadky Ruska, žije a hýří se svou milou německou a mezinárodní buržoazií v Berlíně W., nej-elegantnější čtvrti.

Rudé právo - Věčerník 30. 9. 1922

ZE ŠTĚTÍNA DO PETROHRADU

Mezi Gotlandem a Öselem jedeme parníkem. Nic než moře a někde tu a tam majáky. A někdy radostná příhoda: parník s vlajkou RSFSR jede klidně po moři, cestující mávají šátky a my zpíváme *Internacionálu* ve všech jazycích světa, neboť sešli jsme se tu Francouzi, Ital, Brazilian, Ind, Američané a ještě jiní národové, z nichž ovšem převládají „domácí“ obyvatelé: Rusové a Němci. Večer se shromažďujeme na palubě a zpíváme revoluční písně. Ital zpívá jakousi veselou italskou píseň komunistů, znící jako árie se stálým refrénem „bolchevismo“, „bolchevisme“, „liberta“, Ind jakousi zádumčivou píseň, z níž nepamatuji ani slova. Francouzská *Ça ira*, Brazilian starou hymnu brazilských dělníků a já *Rudý jsme prapor vztyčili a Zapějme si píseň, bratři*. A nakonec vždy všichni zníváme *Internacionálu*. Jako dorozumivací jazyk užíváme francínu, což ovšem nám nevadí, abychom při každém kroku neproklínali „la belle France“. Neboť jdou s námi domů do Ruska ruští dělníci, jedou vojáci ztýraní z francouzských žalářů, kteří vyzrazují, jak s nimi zacházela „demokratická“ Francie. Vypravují, že ještě sta ruských dělníků a sedláků, kteří bojovali na francouzské frontě a kteří se „vzbouřili“, což znamená, že chtěli domů, sedí ve francouzských žalářích, kde je týrají, nutí, aby

šli zadarmo pracovat na zpusťosených francouzských územích.

Baltické moře je celé jakoby ruské. Štětín je jakým-
si přístavním městem Ruska. V přístavu vlají ruské
vlajky, na ulicích se mluví rusky, v hostincích jsou za
okny znaky sovětského Ruska. Blokáda je prolome-
na. Petrohradský přístav je nyní tak dalece rozšířen,
že může do něj vplouti jakákoliv loď, nad čímž ovšem
skřípají zuby reakční vlády Lotyšska, Estonska a Fin-
ska. Je to výsledek rusko-německé smlouvy. Vybudo-
vání přístavu provedla německá společnost Friedlich
spolu s Tiefbau-Aktiengesellschaft. A tak jezdí skoro
každý den lodi do Petrohradu, vezoucí potraviny, ná-
řadí i lokomotivy a automobily. Značná část nákladu
je vždy od „Mezinárodní dělnické pomoci Rusku“.

A vidíme-li to vše, musíme se jen usmáti žvástům
našeho buržoazního tisku o hospodářské zkáze Rus-
ka. Stačí si jen zajeti do Štětína, a tu uvidíme ohromné
náklady pro Rusko, a srovnati to vše s naším obchod-
ním ruchem. Uvidíme, že Rusko žije intenzivním hos-
podářským životem, že se vyváží a dováží, že se pra-
cuje, neboť německé trhy jsou zásobovány Ruskem
a ruské výrobky jdou až do Francie. Baltické moře je
plno lodí všech možných států: norských, švédských,
anglických, dánských, a hlavně německých, a všechny
směřují do Petrohradu anebo z Petrohradu. A na dru-
hé straně křižují moře ruské lodi, jedou do Královce,
Štětína, Hamburku, ba ještě dále. Rudé prapory vlají
nad Baltickým mořem.

MOSKVA NA PODZIM 1922

Moskva, 18. října 1922

Město se pozná podle rytmu. Rytmus Petrohradu je přesný, chladný, sevřený jako samo město. A lidé jsou v petrohradské mlze jako stíny, chladní, přesní, věcní. Nikdo se nezdržuje, vše jde svou cestou. Avšak rytmus Moskvy je rytmem tance, zpěvu, vášně. Nikde snad není tak prudký život jako v Moskvě. Bulváry jsou plny lidí, veselých, radostných, a to uprostřed podzimního deště a chladu. Krasnoarmějci s čapkami, podobajícími se tibetským čapkám, jdou za zpěvu ulicí. Lidé se zastavují, pozdravují je, vše jde tak vesele, družně, jako v tanci. Nikde není možno vidět nějaký pouliční výstup, jako je tomu v Praze nebo v Berlíně, všude je klid, ale přesto město žije bouřlivě, bouřlivěji než Berlín s jeho Unter- a Hochbahn-tramvajemi, automobily. Město žije bouřlivě vnitřně. Každý den jsou vědecké přednášky, kursy, vyučování, diskuse, divadelní pokusy, každý den vychází několik knih a každý den se lidé tlačí v knihkupeckých krámech. Tam je život Moskvy. Neboť každý nyní čte. Kniha je rozebrána ve třech měsících. A vydává se jen literatura dobrá, a to proto, že se čte jen dobrá kniha. Nejvíce se prodává vědeckých knih, a to je mínění nejen šéfa obchodního oddělení Státního nakladatelství, nýbrž i pouličního obchodníka s knihami. Není to řídký zjev, že jdete-li kolem prodavačky jablek, uvidíte, že čte Leninův *Stát a revoluci*. A nyní o NEPU. NEP je nová hospodářská politika, jediná naděje v nynější době všech evropských emigrantských kontrarevolucionářů. NEP nemá naprosto žádný význam, uvidí se to ihned, jak se počne žít v Moskvě. Vláda musí dr-

žet NEP na uzdě a nedovolí, aby se vyvíjela buržoazie. Samozřejmě že tu a tam někdo výhodnou spekulací zbohatne, ale tomu čelí vláda progresivní daní. Kdo vydělá přes 300 milionů měsíčně, musí platit 70% daně. Zjišťovat příjem jde velmi lehce, poněvadž vláda má již k ruce aparát z dřívějších let vojenského komunismu. Ale sovětská vláda dovede čelit NEPU ještě účinnějším prostředkem, totiž potravinovými přídělky, podporováním konzumů a svými trusty. V státních prodejnách a konzumech je vše lacinější, takže před nimi stojí fronty, a nejen to, kvalita je vždy zaručeně dobrá. To vše nemají soukromé podniky. Tak např. skvělý oběd stojí ve státní jídelně 3 miliony (asi 7 Kč) a v soukromé špatný 5 milionů. NEPmani tedy nemohou konkurovat se státem a konzumy, a tak jejich výdělek není veliký. Zde v Rusku se nám zdá všechno povídání buržoazních novin směšným. Neboť vidíte revoluci, vidíte ji v Proletkultě, dělnických univerzitách, v dílnách, továrnách, divadle, vše je jí proniknuto. Neuděláte ani krok, abyste nenarazili na revoluci. A hlavně vidíte revoluci v práci. Moskva se horečně restauruje. Nyní již vypadá jako kterékoliv evropské hlavní město. Staví se nové domy, dláždí se chodníky, opravuje se, staví se elektrárny, vyrábí se, a to vše rychle, přesně a řádně. „Revoluce pokračuje,“ řekl v poslední své povídce prozaista Boris Pilňak, „revoluce pokračuje v sovětském pracovním dni.“

Rudé právo 5. 11. 1922

INSTITUT K. MARXE A ENGELSE

Přicházíme do krásné budovy u muzea Alexandra II. Na první pohled byste ji považovali za nějaký palác, a zatím je to muzeum, Institut Marxe a Engelse, kde pod vedením D. B. Rjazanova je sbírána veškerá literatura, korespondence, fotografie o Marxovi a Engelsovi a z jejich doby. Dovídáme se, že náš postřeh byl správný; dům, kde je nyní Institut, byl dříve nejnádhernějším palácem v Moskvě a patřil knížeti Dolgorukovi. Institut Marxe a Engelse byl založen roku 1921 při Socialistické akademii a jeho úkolem je zabývat se sbíráním všech materiálů o Marxovi a Engelsovi, ale nejen to, i o jejich době a přímých předchůdcích marxismu. Mimoto sbírá Institut veškerou literaturu o Marxovi a Engelsovi, vydanou kdekoliv (jsou zde i stati a knihy z Československa), a překlady ze všech jazyků. Je tu i čínský překlad Marxova *Kapitálu*. Tím ještě není úloha Institutu vyčerpána. Vydává totiž také díla Marxova a Engelsova v nejpečlivějších překladech s bibliografickými poznámkami a vysvětlivkami, a dává tak literatuře jediné správné překlady. Řízením Institutu byl pověřen starý bolševik a teoretik marxismu D. B. Rjazanov, kterému se podařilo za krátkou dobu sehnati materiál z celé Evropy, jedinečné exempláře, jako rukopisy Marxovy a Engelsovy, jakož i veškerá čísla *Neue Rheinische Zeitung*. Jeho pomocníky jsou, jak nám s úsměvem říkal Rjazanov, „zbytky menševismu v Rusku“, Potresov a jiní. Institut je založen takto: Především tři kabinety – Marx jako filosof, Marx jako politik a Marx jako národohospodář. Zde jsou sebrána veškerá díla Marxova, pokud možno v originálech, když ne, tož v přesných

fotografiích. Mimoto všechna vydání Marxových spisů a vše, co je třeba ke studiu marxismu. Dále tři kabinetny – německý, francouzský a anglický. V těchto kabinetech jsou sebrána veškerá díla, která Marx četl nebo která citoval, dále veškerá filosofická, socialistická a národohospodářská literatura z doby, kdy Marx žil. Tyto sbírky získány byly hlavně z biblioték profesorů Mautnera a Grünberga. Kromě toho byla získána jedinečná sbírka spisů Fichteho a fichteanismu v Německu, jež je v Evropě velmi dobře známa a o níž vyšla v Německu monografie.

Kromě toho jsou zde speciální kabinetny malých národů, do nichž patří i Československo, kde je i cenný rukopis Palackého a dokumenty z prvních dob sociální demokracie v Čechách (autentická akta procesů prvních českých sociálních demokratů). Dále je tu ještě speciální ohromný kabinet anarchismu. Tedy vše, co se potřebuje ke studiu Marxe a Engelse a jejich doby.

Institut působí překvapujícím dojmem. Zatímco byla revoluce a Rusko napadeno ze všech stran, nepřestalo se starati o vědeckou práci, a tak byla založena jediná sbírka v celé Evropě pro studium socialismu, shromažďující materiál z celé Evropy. Je to dílo, za něž musí býti Rusku vděčný celý vědecký svět.

Rudé právo – Věčerník 9. 11. 1922

DOJMY ZE SJEZDU KOMUNISTICKÉ INTERNACIONÁLY

Iljič mluví

Nikdo v Rusku neřekne Lenin. Všichni mluví kamarádsky o Iljičovi. Lenin byl dlouho nemocen, dlouho nemluvil. A proto nyní visí celé Rusko na jeho slo-

vech, s napětím čeká, co řekne Iljič. Překrásný sál v Kremlu jest přímo přeplněn. Dnes bude mluvit Lenin. V revolučních letech napsal Maxim Gorkij stať o Leninovi pro Evropu. Měl to býti obraz pro ty, kteří Lenina neviděli, a hlavně pro ty, kteří neviděli Ruska. Neboť Lenin je těsně spjat s Ruskem a Rusko nemůže býti bez Lenina. Možná že chtěl Gorkij vytvořiti obraz správný, ale nevytvořil. Napsal hymnus, dithyramb, ale zde bylo nutno říci jasné a přesné slovo, tak jako jest přesný, jasný a prostý Lenin.

Zdá se na první pohled, uvidíte-li Lenina, že vidíte zcela obyčejného člověka. Jest nenápadný. Nevšimli byste si ho.

Lenin mluví o nové hospodářské politice NEPU. Usmívá se dobrým, chytráckým úsměvem, když mluví o tom, jak hloupí jsou západoevropští kapitalisté, a jeho suchá slova, jimiž přednáší své teze, okrašluje jeho stálý úsměv nad tím, že Rusko slaví již popáté Říjnovou revoluci, že Rusko přemohlo vše, že stojí ještě pevně před světem. Mluví pomalu, rozvážně, pevně. Občanská válka se skončila. Všude jest klid a práce. A jako poslední obraz, konečné vítězství, jest dobytí Vladivostoku.

Jest nutno se učit a učit. Pracovat jsme se již konečně naučili. A nejen Rusové, i Evropa se musí učit ze zkušeností ruské revoluce. To jsou hlavní hesla Leninovy řeči. Mluví. A jen někdy se podívá na posluchače, a opět s tím jasným úsměvem a bystrým pohledem očí. Nevidíte únavy, jen radost, která tryská, naplňuje jeho bytost a hoří na jeho tváři úsměvem. Není to úsměv samolibosti, ale dětský úsměv radosti z vítězství, radosti všech.

Možná že jiní uviděli více. Avšak mně se vryl v paměť tento úsměv nad celou buržoazní Evropou, která bojovala po pět let proti Rusku intervencí, špionáží,

ozbrojenými bandami, a přece se jí nepodařilo zničit proletářský stát, která desettisíckrátě prorokovala pád sovětské vlády.

A sovětské Rusko žije dále, nepomohlo nic ani proklínání, ani ozbrojená intervence, občanská válka jest skončena a Rusko se věnuje klidné práci, a proto se Lenin vysmívá celé Evropě úsměvem, který chce říci: „Kdo tedy vyhrál? Co vám byly platny všechny intervence a lži?“

Rudé právo – Věčerník 24. 11. 1922

KULTURNÍ ŽIVOT MOSKVY

Moskva, 25. listopadu 1922

Plakátová nároží Moskvy jsou plna různých plakátů, různých barev a obsahu. Místo dřívějších propagačních plakátů objevila se oznámení repertoárů divadel, cirkusů, kinematografů. A zároveň s nimi v ještě větším počtu programy přednášek. V Moskvě je každý den několik přednášek a diskusí, tak četně navštěvovaných, že lidé stojí ve frontách, „očeredích“, jak se zde říká, a přímo se rvou o lístky. A běží o přednášky čistě vědeckého druhu, což když se jedná o diskusi o aktuálních problémech! V Evropě by se zdálo dosti nepochopitelným, když při přednášce Marijengofa, imažinisty, došlo k bouřlivým výstupům a rvačkám mezi obecenstvem o kulturní problémy. Rusko žije kulturně. Avšak kdo žije kulturně v Rusku, není buržoazie, nýbrž proletariát. Buržoazie nežije již nyní ani ze svých tradic. Revoluce, která ji zbavila výrobních prostředků, docílila toho, že buržoazie se zřekla i kulturní práce a oddává se buď kokainismu, anebo mysticismu. Univerzity, které byly dříve semenišťem kontrarevoluce a reakce, staly se nyní čistě komuni-